52.24

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
MORBIS COMPLICATIS,
QUAM,
ANNUENTE SUMMO NUMINE,
Ex Auctoritate Magnifici D. Rectoris,
JACOBI VALLAN
M. D. Praxeos, & Inſtitut. Med. Prof. Ordinarii,
NEC NON
Ampliſſimi Senatus Academici conſenſu, & Nobiliſſimæ Facultatis MEDICÆ *Decreto,*
PRO GRADU DOCTORATUS,
Summiſque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè conſequendis,
Publico Eruditorum examini ſubmittit
JOHANNES GODOFREDUS MAGIRUS, Lignic. Sileſ.
Ad diem 30. Septembris *horis locoque ſolitis.*

TRAJECTI ad RHENUM,
Anno cIↄ Iↄc XCVIII.

DEO
ET
PATRIÆ
SACRUM.

I. D.

PRÆFATIO.

Quod vulgo dicitur: nulla Calamitas ſola, id ægri præ cæteris experiuntur; utpote quos conſtat juxta Fr. de le Boë Sylvium de Meth. Med. lib. 1. cap. 16. XXV. raró, imo rariſſimè uno tantum affici morbo, ſed plerumque multis & quandoque multiplicibus: quamvis unus haberi poſſit omnium primarius, à quo denominationem habere poteſt Affectus ſæpiſſime complicatus. *Ita e.g. conqueritur homo de Capitis & Artuum Dolore intolerabili horis præſertim nocturnis, de totius Corporis laſſitudine ſumma, Gonorrhœa virulenta & Ardore inter mejendum vehementiſſimo, de Bubonibus circa Inguina, & Puſtulis hinc indè prorumpentibus, latis urentibusque, de Faucium Nariumque Ulceribus, Difficultate Deglutitionis, Raucitate Vocis, Fœtore Anhelitus, deſluvio Capillorum, &c. quis, niſi verſatus in Hiſtoria Pathologica, non credat concurrere Morbos quam plurimos, inſtar Telorum ad eundem ſco-*

pum conjectorum? cum tamen unus idemque ſit morbus, quem Gallicum communiter appellant. Sunt hujus Generis plures, qui nec in eòdem ſubjecto eandem ſemper faciem habent, ſed modo hanc modo illam partem infeſtant, ac interdum pluribus in locis ſimul vim ſuam exerunt, ut ab imperitioribus multiplicata ægritudo exiſtimetur. Quid ſi vero Morbi hujuſmodi revera conjungantur? id quod impoſſibile haud eſt, cum & ab una eademque cauſa varius oriri queat Morbus, & ipſa Occaſio invadendi ſit longe plurima; tum profecto difficultas, prout in cognoſcendis, ita & curandis iis occurrit non levis. Merentur præ cæteris Morbi complicati *accuratiorem Diſquiſitionem; quam etſi promittere non auſim, nihilominus vires tentabo meas, ſperans fortaſſe nec irritum prorſus futurum laborem, utpote qui aliis ad minimum anſam ſuppeditabit ulterius inquirendi in elegantiſſimam hancce materiam. Deus T. O. M. annuat cœptis!*

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

MORBIS COMPLICATIS,

THESIS I.

SI Nomen Complicatorum Morborum examinare velimus, facile apparet, nihil aliud quidem ſub iis intelligi, quam concurrentes & quaſi unitos, aut ſi mavis confuſos inter ſe morbos, ut arduum ſit, eos à ſe invicem diſtinguere vel curare decenter. Hanc difficultatem ut exprimeret *Marcus Gerbezius*, titulum ſui Tractatus de *Morbis complicatis* fecit *intricatum extricatum Medicum*, quoniam in iſtiusmodi affectibus intricatiſſima quæque occurrere probe intelligebat.

§. 2.

Enimvero per Morbum complicatum putat nihil aliud intelligi debere, quam talem Affectum, qui pro ſui curatione tale quid indicat, quod contraindicatur ab altero una concurrente Affectu, adeoque rationem formalem Morbi complicati ſtatuit Indicationem & Contraindicationem ejuſdem Remedii, id quod arduum atque intricatum omnino cenſet. Aſt nimis anguſta videtur hæc Definitio; nec enim ſemper neceſſum eſt concurrere Indicationes contrarias in medendo, ſufficit concurrere diverſos Morbos in ægro. Quid ſi Difficultas ſimilis concurrat in uno eodemque Affectu, e. g. in ſudore Anglico malignitas videtur poſtulare alexipharmaca, ſed ſudor copioſus prohibet illa. Ergone Morbus erit complicatus.

§. 3.

Idem proinde in *Steph. Roderici Caſtrenſis* Definitione quoque deſiderari poſſet, quando Morbum complicatum dicit, cum duo vel plures Morbi diverſas occupant partes vel certo diverſo tempore affligunt. Etenim utrumque fieri aliquando in Morbis complicatis non

nego, ſemper id fieri debere pernego. Quid ſi uno eodemque tempore diverſi Morbi eandem occupent partem, e. g. concurrente cum Ictero Hydrope, ſi facies, manus, pes, totum corpus ſimul tinctum bile turgidumque ſero deprehendatur. Quis dubitet, Morbum complicatum eſſe atque ſic dici ex merito?

§. 4.

Rectius appellatur *Morbus complicatus*, cum duo, tres pluresve morbi concurrunt in eodem ægro. Nimirum complicati nomen eſt generalius, & comprehendit omnes Morborum compoſitorum ſpecies, duplicem puta, triplicem, multiplicem. Sunt etenim alii plus, alii minus complicati: maxime vero complicati ſunt, ubi plurium morborum quaſi confluxus occurrit. Memorabile hujus exemplum erat quondam in Philippo II. Hiſpaniarum Rege, quem Arthritis, Hydrops, Tertiana, Dyſenteria, Apoſtema, Ulcera varia nec non alia Corporis incommoda è medio ſuſtulerunt. Item in Uladislao Rege Poloniæ, qui Arthritide ſimul & Nephritide & Dyſenteria & Hœmorrhöidibus laborabat. Pariter in Joh. Calvino, quem Phthiſi, Colica, aſthmate, hemicrania, calculo, podagra & hemorrhöidibus vexatum obiiſſe ſcribunt. Vid. *Joh. Cunr. Dieterichii* Intr. *Hippocrat.* ubi fratris quoque ſui mentionem facit, plane conſumti arthritide, nephritide, ſcorbuto, hemorrhöidibus, & hydrope.

§. 5.

Ut igitur Morbus dicatur Complicatus, concurrere debent duo pluresve Morbi revera diverſi. Quamobrem nec cum Gerbezio conſentire poſſum, Morbos fœminarum menſtruatarum, gravidarum, ac puerperarum pro complicatis habenti, quoniam menſtruata, gravida, puerpera qua talis revera non eſt ægra; potius morbus dicendus foret, ſi menſtrua debito tempore haud fluerent, ſi ſterilis exiſteret mulier, ſi lochia in puerperio ſupprimerentur. Si quid enim patitur tempore menſtrui fluxus, geſtationis, vel puerperii, quamdiu ſecundum naturam accidit, morbi nomen haud meretur; quemadmodum nec impotentia virilis, quæ ſecundum naturam in pueris & ſenibus deprehenditur, morboſa eſt, ſed naturalis maxime.

§. 6.

Nec Morbus Complicatus proprie appellari poteſt, quando ab eodem morbi genere diverſæ partes afficiuntur. Ponamus laborare quendam ſimul chiragra, malo iſchiadico, gonagra & podagra; ergone

gone morbus erit complicatus? nil minus. Arthritis eſt, quocunque in membro vel articulo ſeſe oſtendat. Quamvis igitur plura numerentur nomina, morbus tamen nonniſi unicus erit.

§. 7.

Nec refert morbum, uti haud raro fieri ſolet, ſub diverſo ſchemate incedere, varioque modo infeſtare hominem. Inſtar omnium ſit exempli loco Lues ♀ea, cujus in Præfatione mentionem feci. An non diverſa ſunt Morborum genera, dolor Capitis atque artuum; tumor bubonum in inguine, gonorrhœa virulenta cum ardore ⊡æ intolerabili, &c. non ſunt profecto: ſed varius ſaltim afficiendi modus, ab eodem malo hinc inde oriundus.

§. 8.

Multo minus ad Claſſem Morborum complicatorum referri poterit affectus, ſi conſueta forte concurrant accidentia ſive ſymptomata, v. g. ſi hæmoptyſis notetur in pleuritide aut phthiſi, mictio cruenta, vel vomitus in Calculo. Quid ſi enim in febre ardente præter æſtum ac ſitim inextinguibilem cephalalgia, pervigilium inappetentia, obſtructio alvi, delirium ſimiliaque plura ægrum affligant. Quis morbum dixerit complicatum? rectius gravioribus ſymptomatibus comitatum, aut, ſi mavis, ſyndromen febrilium ſymptomatum.

§. 9.

E contrario habebitur ab omnibus pro *Morbo complicato*, ſi 1. morbi plane diſtincti tota natura concurrant, e. g. icterus & hydrops: præſertim ſi 2. morborum quoque ſedes diverſa fuerit, v. g. concurrente cum calculo podagra: ac denique ſi 3. à cauſis penitus diverſis oriantur, fractura v. g. brachii à caſu, gonorrhoea ex coitu impuro.

§. 10.

Monendum tamen eſt, circa 1. non ſemper requiri, ut toto genere diverſi exiſtant; ſufficit ſi genere proximo haud conveniant, quamvis forte ſub remotiore aliquo jungantur. Quemadmodum enim contrarii prorſus morbi nonnunquam congrediuntur, e. g. menſium ſuppreſſio cum fluxu hæmorrhoïdum vel hæmoptyſi: ita nil vetat, quo minus etiam uniantur, qui affines quodammodo ſint inter ſe, quales ſunt ſcorbutus & lues ♀ea.

§. 11.

Quoad 2. itidem ſciendum eſt, morbos complicatos ratione ſe-

dis quoque variare plurimum. Aut enim coit univerſalis cum univerſali, uti Plethora cum febre: aut univerſalis cum particulari, lues ♀ea cum phthiſi: aut particularis cum particulari, nephritis cum colica. In quo poſteriori caſu interdum fieri poteſt, ut in eodem loco duplex coëat morbus v. g. luxatio cum fractura: in reliquis id ſemper fieri oportet, quoniam vel in certo quodam membro, vel in toto hinc inde attingit univerſalem particularis, ac multo magis qui ſimiliter univerſalis eſt.

§. 12.

Ratione Cauſæ morbificæ 3. quoque adjiciendum puto, dari etiam morbos complicatos, qui vel à communi quadam cauſa naſcuntur, vel quorum unus ab altero producitur aut fovetur. Quid impedit à coacervata in corpore fœminarum pituita & menſes paulatim ſupprimi & hydropem oriri? Quid ſi vero in puerperio ſuppreſſis lochiis accidat angina? cujus exemplum refert *Zacutus P. P. hiſt. lib. 1. obſ. 57.* Hæreo, annon huc referri debeat loquelæ defectio, quæ in ſurdis ab ortu notatur, fortaſſe etenim loquerentur, ſi modo audire alios, atque ſic imitari poſſent.

§. 13.

Hæc ſi probe penſitemus, haud erit amplius difficile complicatos morbos diſtinguere ab aliis. Habent nimirum ſinguli ſua ſigna, quorum ope cognoſcuntur, alii facilius, alii non æque. Quotiescunque igitur quædam in ægro notantur, quæ alias in iſto morbi genere contingere minus ſolent, jamjam apparet, aliud ſubeſſe malum, e. g. ponamus hydropici corpus flavedine tingi, quid clarius quam concurrere icterum? ponamus, in morbo gallico accidere tuſſim cum crebriore ſputo modo ſanguinis modo puris, quis dubitet de præſenti phthiſi?

§. 14.

Debent autem inſolita ejuſmodi phœnomena eò diligentius conſiderari, ne, quem incognitum intactumque relinquimus morbum, radices interim altiores agat, dum in altero removendo occupati ſumus: aut quod magis periculoſum eſt, ne adhibitis remediis generoſioribus tantum noceamus ex una parte, quantum ex altera prodeſſe voluimus; qua de re paulo inferius agendum.

§. 15.

Neque difficilis in hoc paſſu eſt prognoſis. Etenim quo graviores ſunt morbi ſeorſim ſpectati, hoc magis periculoſi fiunt, quotiescun-

tieſcunque concurrunt; periculoſiſſimum autem eſt, ſi plures eorum concurrant; nam & leviores, ſi coacerventur durentque longius, lethales fieri haud raro ſolent: quemadmodum

gutta cavat lapidem, non vi, ſed ſæpe cadendo.

§. 16.

De Cauſis nihil habeo peculiariter advertendum, niſi quod exiſtimem ad producendos morbos complicatos haud ſufficere levem errorem, ſed craſſum potius, & reiteratum atque multiplicem. Sic enim videmus, à qualicunque refrigeratione coryzam vel tuſſiculam contingere: aſt ſi frigus penetrans fuerit, mirum non eſt, ſi pleuritis, diarrhœa, paſſio hyſterica, pluraque ſimilia mala idem inſimul ſubjectum affligant. Nam & caput aliquando dolet aut ſtomachus poſt crapulam, usque dum exhalarit: aſt qui cum ebrioſis quotidiana illius conſuetudine capiuntur, id haud impune ferunt, contrahuntque morbos ut plurimum graviſſimos, hydropem, podagram, calculum &c. Id quod tum maxime accidit, cum peccatur variis modis, e. g. qui caſtra ſequuntur, eos non raro ferre oportet interdiu æſtum radiorum ☉arium, noctu frigus vehemens; poſtquam per aliquot dies deficiente pane vel aqua ſtomachus atque univerſum corpus contabuit, & forte mutatis locis nova reperiantur vitæ ſubſidia, quanta cum aviditate non devoratur quicquid in buccam venerit; ut ſpei metusque horarias pene viciſſitudines, aliaque plura jam non attingam. Saltem his poſitis circumſtantiis neceſſum eſt, febres graſſari peſſimas, cum inflammatione faucium, viſcerumque, cum diarrhœa & dyſenteria, cum ictero & hydrope; ut non tam mirer in uno milite morborum omne genus coacervari, quam unicum ex omnibus intactum ſupereſſe poſſe.

§. 17.

Propero potius ad Curam, cujus gratia ut ſcilicet legitime inſtituatur, hæc præmittere volui. Jam vero non eſt opus, ut prolixe tradam, quomodo ſimilia ſimilibus conſerventur, contraria contrariis tollantur, & ſi quæ alia ſunt in curis morborum in genere obſervanda: ſed illud potius diſpiciendum eſt, quid ſpecialiter in morbis complicatis, qua talibus, fieri debeat. Quod ipſum etſi non modo remediorum delectum, ſed & ordinem in applicando, & cautionem variam requirat; nihilominus videtur ad certas pauciſſimasque regulas reduci poſſe ſatis commode.

§. 28.

Regula prima ſit talis: *ubicunque plures occurrunt morbi, adhibenda ſunt remedia iis omnibus congrua.* Tali delectu medicamentorum haud indigent, qui poſſeſſores ſunt Lapidis philoſophici, ſi verum eſt omne genus morbi radicaliter erui ab ejus uſu. Neque adeo ſolliciti de medendi methodo eſſe ſolent Autores panacearum, quæ, pro diverſo ægrorum morborumque ſtatu, modo vomitus ciere vel purgare per inferiora, modo ſudorem movere aut ⊡am pellere, modo inſenſibiliter operari creduntur. Verum in defectu ejusmodi arcanorum quid agendum?

§. 19.

Ante omnia videndum quales concurrant morbi, num conveniant inter ſe, num à communi quadam cauſa naſcantur; num unus ab altero ſit oriundus: an vero plane ſint contrarii, vel à diverſis producti cauſis. In prioribus caſibus minor erit difficultas, in poſterioribus maxima, niſi caute procedamus. Res in exemplis apparebit clariſſime.

§. 20.

Ponamus hepar atque lienem ſimul obſtrui, tumere vel indurari, qualem hiſtoriam refert *Stephanus dec. 9. conſ. 9.* aut ſcirrhum calculoſque juxta *Chiffletii obſ. 34.* in hepate atque pulmonibus ſimul deprehendi: lienis ſcirrho accedere icterum vel hydropem, aſthma & menſium ſuppreſſionem, juxta *Claudini conſ. 49. Foreſt. l. 19. obſ. 39. & 40. Ben. Sylvatic. Cent. 3. conſ. 25.* Quis dubitet propinare aperientia cum laxantibus? conveniunt enim hi affectus omnes inter ſe tanquam obſtructiones, quas eadem materia craſſa, viſcida, tartarea producere poteſt. Eliguntur itaque utiliter è cæteris purgantibus, quæ vim aperiendi ſimul habent, ut Aloë, Rhabarbarum, Rad. Bryon. Aſar. Gratiol. Rad. Helleb. nigr. &c. His addi poſſunt Centaur. min. Marrub. Eupator. atque ſimilia, quæ nomine aperientium, diureticorum, bechicorum, emmenagogorum venire ſolent.

§. 21.

Quid ſi vero morbi ſint diſſimiles prorſus, ab eadem tamen cauſa oriundi? poterit nihilominus idem remedium ſufficere, quia ſublata cauſa tolluntur effectus. Notum eſt ab humore +do in primis viis abundante oriri varias ægritudines, febres omnis generis, melancholiam, epilepſiam, arthritidem, paralyſin, &c. Fingamus jam concurrere melancholiam cum febre, de qua *Ballon. Epid. p. 143.*

vel

vel paralyſin cum melancholia & vertigine juxta *Mercurial. T.* 1. *conſ.* 15. vel melancholiam cum arthritide & catarrho ſecundum *Trincavell. conſ.* 49. vel melancholiam cum motibus convulſivis, quod *Epiphan. hiſt.*66. notavit: atque ſic porro. Nemo, ut arbitror, erit, qui promiſſo vomitorio non continuabit uſum abſorbentium, præcipue ♂ialium, jejuno ſtomacho aſſumendorum; cum inter prandendum, cœnandumve ⊖ia fixa, imprimis ☍ ♀ per deliqu. & ⊖ia volat commodius cum potu exhiberi queant.

§. 22.

Videlicet ubi de ✠di præſentia certi ſumus, non tam ſollicitos eſſe pe ſpecificis, antifebrilibus, antepilepticis, antipodagricis &c. oportet, quam ut acrimonia iſta ſaltim tollatur omnibus modis; ita enim deſinunt ſponte, ſublata cauſa continente, quotquot inde vitia contraxerit æger. Sed quid agendum, ubi cauſa quædam præceſſerit tranſitiva, ut ſic dicam, id eſt, in corpore haut permanens, & morbos potius, quos produxit, poſt ſe relinquens?

§. 23.

Atqui & in hoc paſſu aliquando licebit invenire aliquod remedium, quod cunctis ſatisfacere queat; forſan fieri poteſt, ut, quæ communem habent ortum, eodem quoque modo tollantur. Succurrit hiſtoria non inelegans, quam ex ore *Experient. D. D. Rivini, Patroni & Præceptoris mei perpetuo venerandi*, audivi; erat fœmina, quæ hyberno tempore, cum frigus intenſiſſimum eſſet, domum rediens tuſſire vehementius & vomere & cum torminibus ventris crebrius dejicere alvum cœpit, & quandoquidem puncturæ lateris non minus quam ſuffocationes uteri crebrius recurrentes reſpirationem inſigniter impediebant, vix ſpiritum ducebat, moribundæ ſimillima. Poſtquam huic ejusdem Medici conſilio ſudoriferum exhiberetur anodynum ex 🜄 ſtrigon. Ebore, Antih. Poterii, fl. ♃is, Camphora & Opio, ceſſavit omne periculum, quamprimum ſudor copioſe manaret. Ita nimirum dolores motusque partium convulſivi à frigore excitati tolli poſſunt ac debent, etiamſi frigus ipſum non amplius præſens exiſtat.

§. 24.

Si morbus ex morbo naſcatur, quod rarum non eſt, videtur probabile, ſublato priore, neceſſario tolli poſteriorem quoque, ſicuti videmus radice corrupta univerſam exareſcere plantam. Cogitemus modo, quas lumbrici turbas in corpore moveant; præterquam

enim quod laudabilem alimentorum partem præripiendo Tabem inferant, vel arrodendo ſtomachum & inteſtina, dolores varios colicamque producant, auctores nonnunquam ſint graviſſimorum morborum, epilepſiæ, ſpaſmi, catochi, paralyſeos, lipothymiæ, &c. vid. *Ballon. Epid.* p. 246. *Amat. Cent.* 1. *Cur.* 5. *Claudin. Conſ.* 64. *Zacut. l.* 2. *de P. P. M. hiſt.* 100. *Salmuth. Cent.* 1. *obſ.* 44. *Montan. conſ.* 22. *&* 223. aliique paſſim. Aſt ſola hic ſufficiunt anthelmintica, ſive vermes necantia & expellentia: & quamvis amaris vel acrioribus uti non ſemper licet, quod irritati quandoque periculum longe graviſſimum creent, commodum erit eligere minus ſapida, vel dulcibus occultare pharmaca, e. g. C. C. uſt. vel corallinam cum ☿ dulc. admiſcere conſervis vel ſyrupis laxativis ſub forma Electuarii aut Boli, Radicem Helenii ſaccharo conditam aut vinum enulatum exhibere.

§. 25.

Enimvero ſupponamus etiam concurrere morbos plane contrarios, e. g. ſuppreſſionem menſium atque hinc ortam hæmoptyſin, qualem *Foreſt. l.* 28. *obſ.* 3. refert, vel hœmorrhoïdum fluxum, de quo *Horſt. part.* 2. *l.* 1. *obſ.* 43. Profecto in ejusmodi caſibus dubitandum eſt haud immerito de remediis rite adhibendis. Etenim qui adverſus menſium ſuppreſſionem porrigit emmenagoga, dum ſanguinem movet, hæmoptyſin vel hemorrhoïdum fluxum reddit graviorem; qui vero his excretionibus præternaturalibus opponere adſtringentia voluerit, confirmabit magis menſtruorum obſtructionem. In caſu dubio ergo nihil agendum? nihil horum, ſed datur tertium.

§. 26.

Miſcere adſtringentia cum aperientibus minus conſultum videtur, quia ſi prorſus æqualia fuerint viribus, ſeſe invicem deſtruere ac impedire in operando non nequeunt: ſi vero alterutrum prædominetur, erit neceſſario ſic quoque ignavum, &, quia vim ſaltem refractam poſſidebit, maximam partem inutile: Attamen ſi talia invenire valeamus remedia, quæ utrobique quadrent, optimum erit. Hujusmodi remedium in caſu præſenti eſt V. ſio; utpote quæ in hæmoptyſi ac hæmorrhoïdum fluxu egregie confert, minuendo quantitatem ſanguinis, & ſic impetum ejus refrenando, ut intra ſuos limites naturales contineatur non difficulter: in menſium autem ſuppreſſione, ſi præſertim in talo inſtituta fuerit; egregie quoque pro-

movet

movet fluxum menſtruum, quatenus dato in partibus inferioribus ſpatio propter minorem reſiſtentiam liberius ingreditur ſanguis, atque ſic aucto impulſu per poros trajicitur etiam aliquamdiu obſtructos, quod quadruplici experimento confirmat *Foreſt. l. a.*

§. 27.

Et quanquam à plane diverſis cauſis enati ſunt morbi, non impedit tamen, quo minus ſanari eodem modo queant. Notum eſt plebejos homines, qui non procul à thermis habitant, ad harum uſum tanquam ad ſacram anchoram confugere, ſi quid acciderit mali. Non dicam juſſu Medicorum è longinquo adduci alios, imprimis quando morbi chronici atque complicati omnem curam eludunt. Teſtatur autem experientia, inter lavandum & potandum nonnunquam reſtitui, qui pro deploratis habebantur. Adverſus ſcorbutum, arthriditem, colicam, calculum, ſcabiem, perniones & plura jam non enumeranda vitia, quid valeant, *ex Gabr. Fallop. Andr. Baccio. Joh. Bauhin. Mart. Liſter.* atque aliis, qui ex profeſſo de Thermis ſcripſerunt, intelligere abunde licet. Quis ergo non commendet illas, quandocunque concurrant plures etiam affectus, ex iis quos alias attollere ſolent, e. g. ſi calculoſus exulceratos à frigore manus pedeſve habeat, ſi ſcabioſus colica habituali frequenter vexetur, atque ſic porro.

§. 28.

Enimvero fieri poteſt, ut remedium quoddam in uno alteroque morbo maxime ſit conveniens; nihilominus quædam adſint circumſtantiæ, quæ illius uſum prohibeant. De Thermis Carolinis candide *Chriſt. Lang. c. 5. §. 14.* ita ſcribit: *macie aut ſenecta confectis, illisque qui difficulter anhelant aut tabe liquantur. vel: exulceratione quadam interna, virium defectu, corruptione ſanguinis, obſtructionum contumacia & his confinibus malis laborant, atque quod bene terque quaterque bene notandum, in quibus virtus expultrix languet, aqua hæc fervens pota neutiquam non obeſt.* Idem in genere de magno Thermarum & Acidularum abuſu in monitis ſalutaribus notavit *Joh. Bapt. à Lamzweerde.* Idem de reliquis generoſioribus præcipue medicamentis eſto judicium, id eſt, in morbis complicatis potiſſimum ea non ſine ſumma circumſpectione atque cautela eſſe adhibenda.

§. 29.

Regula hinc naſcitur altera, hujus tenoris: *Ubique cavendum. ne*

adhibeamus remedia, quæ, dum unum levant aut depellunt morbum, alterum confirment vel augeant. Illuſtrabo id ipſum aliquot ſaltem exemplis, ut appareat non modo periculum imminere ab uſu intempeſtivo evacuantium, ſed alterantium quoque, & quidem eorum, quæ maxime temperata, maxime proficua videri poſſent, niſi uſus oſtenderet certo in caſu ea omnino pernicioſa exiſtere.

§. 30.

Hernioſi profecto, quocunque tententur affectu, etiamſi vomitorium videatur ſumme utile ac neceſſarium, id tamen impune haud ferunt; ſicuti & phthiſici, & qui ex vomica pulmonum anhelant. Quamvis venter totus cruditate pituitoſa refertus ſit, humore ♃do, viſcido, bilioſo vel mixto quocunque in quartana, febribusque aliis, in aſthmate, cachexia, hydrope &c. vomitum nihilominus excitare vetat periculum, quod hac ratione creamus, nullatenus evitandum, *conf. Geigeri Kelegraphia.*

§. 31

De phthiſicis ibidem certum eſt, quod à ☿ialium uſu lædantur enormiter; ſed poſito talem infici lue gallica, num quis ei ſalva conſcientia excitare poterit ptyaliſmum, illius luis optimum alioquin antidotum. Ita nuperrimè vidimus periiſſe virum inſanabili hæmoptyſi propter adhibita in cura morbi gallici ☿ialia. Novi *Medicum famigeratiſſimum*, qui ☿io dulci feliciſſime utitur in cura variolarum, ſcabiei, varorum &c. nunquam tamen eundem præſcribere audet, ubi phthiſeos aliqualis ſuſpicio eſt.

§. 32.

Hydropicos unius grani opii exhibitione mori affirmat *Walæus in M. M.* nimirum de malo inveterato loquitur, ſicuti *p.* 18. ipſe monuit. Quid ſi vero dolores ſcorbutici v. g. capitis, dentium, &c. vel vigiliæ diuturnæ id poſtulent? Non auſim. Quamvis enim *Barthol. cent. 3. epiſt. med. 46.* notarit aquam inter cutem in viro quodam nobili, nullo alio remedio æque commode per alvum & lotium revacuatam fuiſſe, quam uſu laudani cujusdam opiati; & *Langelott. in Epiſt.* 49. egregias vires laudani perlati decantarit, in aſcite & hectica cum lienis uterique obſtructionibus, doloribusque ventriculi, fœminam illuſtrem ſimul affligentibus. Vereor tamen, ne, quod fortaſſe huic vel illi minus nocivum extitit, aliquando vim ſuam narcoticam exerat; quomodo tunc excuſabimus temeritatem noſtram? nam & ipſa ratio ſana dictitat in paſſu tali, ubi humores

viſcidi craſſique ſtagnant; omnia potius danda eſſe, quam quæ ſanguinis ſpirituumque motum ſufflaminant, uti opiata.

§. 33.

Vinum nocere in febribus acutis, capitis doloribus bilioſis, maniâ, phrenitide, epilepſia, hemiplegia, convulſione, arthritide, catarrho, interiorum viſcerum inflammatione, v. g. angina, peripneumonia, pleuritide, dyſenteria; podagræ paroxyſmo, vulneribusque capitis & aliarum partium inſignioribus teſtatur Zebizius de Aliment. Facult. l. 5. probl. 158. Quæ vero utilitates ejusdem vini ſint aliis in morbis, analepticæ potiſſimum in defectu virium, imbecillitate ſtomachi, &c. neminem latere arbitror. Ponamus jam eum, qui habituali laborat epilepſia, ex quacunque demum cauſa ſummam proſtrationem virium ſentire, v. g. ex febre, vel hæmorrhagia, non licebit tamen potum illius ſuadere, quia paroxyſmi epileptici exinde accelerantur & ingraveſcunt certo certius; quod itidem de ▽ Cinam. & Lil. convall. cum vin. paratâ *Georg. Seger.* notavit *in Ephem. Germ. Dec. I. An. 3. obſ. 160.*

§. 34.

Quam infenſum fœminis ad paſſiones hyſtericas proclivibus ſit ſaccharum, mel, & dulcia quæcunque his condita, loquitur quotidiana experientia. Nec impune ferunt eadem lienoſi, hypochondriaci, ſcorbutici, ut recte monet *Bonetus in Merc. Compil. l. 16. p. 160. VIII.* Alias penitus contemnenda non ſunt. Si nullibi, certe in tuſſi & aſthmate humoroſo egregie juvant excretionem viſcidorum. Atqui tuſſis & aſthma non rara ſunt ſcorbuticis; neque immunes ab his affectibus exiſtunt mulieres; cavendum igitur in cura eſt ab uſu dulcium, quantum poſſibile, neque promiſcue omnibus exhibendum, quod forte uni vel alteri profuit.

§. 35.

Occaſione hyſtericarum paſſionum, quas dulcia exaſperare ſolent, incidit in memoriam ſimile damnum ex ſuaveolentibus imminens. Certum eſt haud alio pacto citius atque felicius infirmos recreari, quam odoribus; atque ideo fragrantia quævis egregia dicuntur cordialia, cephalica, roborantia. Solet eum in finem balſamis & ▽is ♌ſis antapoplecticis, ▽æ vit. Matthiol. ▽æ carbunculi & cordiali, confectionibusve cordialibus utplurimum ambra moſchusque admiſceri; nec inutiliter. Attamen fœminas, gravidas præcipue ac puerperas, ad effectus uteri proclives, ſi ſumma etiam virium defectio

prehendat, ſi lipothymiæ ob nimium lochiorum fluxum, vel quacunque alia ex cauſa iis accidant; tum profecto vix quisquam audet propinare vel applicare alioquin optima. Servant itaque in gratiam mulierum officinæ confectionem alkermes incompletam, i. e. absque ambra moſchoque paratam: & quandoquidem nec balſam. embrion. omnes tolerant, unicum ſolamen atque refugium eſt in ▽ hirund. cum caſtor.

§. 36.

Numquid chylo ſimilius eſſe poteſt, atque ideo nobis convenientius, quam lac, quod natura ipſa ſuaviſſimum recens natorum alimentum eſſe voluit. Atqui & hoc interdum ſumme nocivum exiſtit. Quid valeat diæta lactis, ut dicitur, in cura ſcorbuti, phthiſeos & arthritidis, docent obſervationes *Sev. Eugalen. de Scorb. Hertod. An. 1. Eph. Germ. obſ. 19, Ledelii Dec. 11. An. 3. obſ. 141.* &c. Si quis tamen indifferenter cunctis commendare lactis potum quotidianum voluerit, deprehendet non obſcure, quantum exinde damnum inferatur: videlicet quando coagulatum in ſtomacho appetitum omnem deſtruit; aſthma gignit tabemque; id quod hypochondriacis, & quibus ✢dum primas vias occupat, utplurimum accidit.

§. 37.

Poſſem plura, ſi opus, exempla allegare, quomodo v. g. adſtringentia, aperientia, aromatica & acria, amara, ✢da, ⊖ia vol. & fixa, ſalſa vel quocunque ſapore notabili prædita nocere queant, etiamſi morbus ejusmodi remedia indicare videatur; ſaltem ideo, quod in ægro circumſtantia occurrat aliqua eorundem exhibitionem prohibens: ut ſi dyſenteria cum ſuppreſſione menſium concurrat, ſi ſcirrho epatis & lienis correptus frequentiores ac enormes patiatur hæmorrhagias, ſi colica cum inflammatione renum jungatur; ſi febris icterum habeat comitem ex abundantia bilis ortum; atque ſic porro.

§. 38.

Sed propero ad Regulam tertiam, quæ ita ſonat: *Si remedia in morbis complicatis haberi cunctis congrua nequeant, tollatur ante omnia, qui magis urget.* Rariſſime ſcilicet ſociantur morbi omnino pares, ſed plerumque unus præ altero periculoſior eſt. Graviter autem peccaret Medicus, ſi, ut levior tollatur affectus, omnem diligentiam adhibere velit, neglecto interim ſæviore malo. Etenim fieri poteſt, ut vitium progreſſu temporis immedicabile fiat, poſtquam

opportunitatem in medendo non obſervârit; id quod potiſſimum in morbis repentinis magisque periculoſis notari debet.

§. 39.

Urgent præ cæteris poſtulantque celerrimum auxilium, qui robur ipſum vitale cum impetu aggrediuntur morbi; atque ideo nec diuturni facile ſunt, lipothymia, ſyncope, apoplexia. Quocunque in caſu animi deliquium ſentiat æger, quemadmodum debiles natura vel effœminati ac delicatuli ad id proclives eſſe ſolent; neceſſum eſt, ut absque mora per ♈ſa & corroborantia recreentur, ſi vires defecerint, aut excitentur per aromatica & volatilia, id eſt, penetranti odore prædita. Si vero illius cauſa quædam evidens adſit, tollatur quantocius: e.g. ſit apoplecticus ex caſu ab alto, ſi cranium depreſſum fuerit, ſtatim id elevandum, antequam de brachii vel cruris inſimul fracti cura cogitemus.

§. 40.

Si dolores vehementiſſimi ac prorſus intolerabiles quendam excrucient, quamcunque partem afficiant, ſed maxime nobiliorem, differre anodynorum uſum non licet. Aut enim lipothymiæ ſuperveniunt, aut nihilo meliores motus convulſivi; quod de dolore capitis, aurium, dentium, in colica, dyſenteria, paſſione iliaca, lithiaſi, podagra &c. vel centies obſervatum legimus. Adeo miſere vexantur vario dolorum genere indies fere novo, ſcorbutici, ut nil magis optent, quanquam ſyndrome vix numerandorum affectuum eos obruat, quam ut levamen ab illis cruciatibus ad horam ſaltim experiantur.

§. 41.

Pertinent huc etiam dolores ardentes, inflammationibus proprii. Præterquam enim, quod ſuperveniente gangræna tandemque ſphacelo membrum affectum emoriatur, metuendum haud raro, ſi partem nobiliorem inflammatio attingat, cerebrum v. g. cor, pulmones, &c. ne mors ſubito ægrum opprimat. Hoc pacto jugulat eryſipelas non infrequenter hominem, ſi caput feriat, quod in reliquo corpore minus periculoſum eſt; & vulnera leviora capitis ſæpius evadunt lethalia, quanquam minus profunda & fere leviora videantur. Anginæ autem, pleuritides, ac peripnevmoniæ hoc periculoſiores ſunt, quo magis reſpirationem impediunt.

§. 42.

Nam & absque inflammatione ſi liberior aëri acceſſus in pulmones pectusque denegetur, jamjam in anguſto vita eſt; utpote quo carere vix ad aliquot momenta poſſumus absque diſcrimine inſigni. Catarrhus ſuffocativus quoties non jugulat, quos prehendit? neque novum eſt, fœminas perire uteri ſtrangulatu. Quid dicam de Orthopnœa vel aſthmate convulſivo atque humoroſo; quæ modo in hydropicis aut empyicis à collecto ſero & pure, modo in variolis, morbillis, petechiis, vel etiam ſcabie contingunt ab exanthematum retroceſſione? Periculum ſane ſummum eſt in mora, & niſi per optima ſudorifera ilico expellatur, quod latet: niſi per convenientia uterina & antiſpaſmodica motus inordinati matricis partiumque connexarum ſedentur, ſi opus: niſi quantum poſſibile per laxantia, bechica, diuretica, &c. ſubducamus humores præter naturam collectos, ubi ſuffocationem minantur: niſi per Venæ ſectionem largam ſubveniamus inflammationi urgenti; vix ulla ſpes reconvaleſcendi ſupereſt ægro.

§. 43.

Denique attendi merentur præ cæteris etiam illi affectus, qui circa excretiones contingunt. Aut enim excernuntur indebite, quæ retinenda erant, aut retinentur, quæ neceſſario excerni debebant. In priori caſu metuendum omnino eſt, ne robur vitale dilapidetur nunquam reſtituendum: in poſteriori, ne ab excrementis in corpore collectis obruantur & corrumpantur viſcera, inquinentur humores laudabiles, ac tota œconomia animalis turbetur.

§. 44.

Quanto in periculo verſentur, quibus hæmorrhagia inſignis accidit, teſtantur abunde vulnerati, haud raro intereuntes hac ſola ex cauſa, quamvis læſio ipſa ſpectata in ſe non videatur tanti momenti. Qui proni ſunt ad hæmorrhagiam narium, liberantur creberrime hujus beneficio ab inſultu variorum morborum: aſt ſi superveniat in febribus malignis, tum etiam, cum exanthemata, petechiæ, purpuræ, &c. ſpectantur copioſa, mortis quoque repentinæ autor eſt frequentius. Atque ideo fœminæ, puerperæ inprimis, expoſitæ ſunt majori periculo, quod menſium lochiorumve fluxus, intempeſtive ortus, necare non difficulter plures valeat.

§. 45.

§. 45.

Quis diu ferat vomitus perpetuos, ac diarrhœam graviorem? ut de lienteria in morbis chronicis vel alvi fluxu colliquativo in phthiſi nihil dicam. ſaltem exitium non procul abeſſe putandum, quando ſtomachus alimenta cuncta reſpuit, & inteſtina motu accelerato expellunt, quæ utilius retinerentur, ad reſtituendas vires jamjam collapſas. Ita cholera interdum finit morbos in corporibus cacochymicis, aſt cum ipſius vitæ diſpendo.

§. 46.

Sed ex altera parte ſuppreſſio excernendorum nihilo melior. Quot calculoſos necat iſchuria? alvus autem ſi pertinaciter obſtruatur, deficiente, propter æſtum febrilem aut ſudores immodicos, ſero, numquid ſperare ſinit amplius præter inevitabilem ac miſerrimam ex ileo mortem? Verum hæc ſimiliaque mala, quanquam ab initio videri queant leviora, ipſa quoque diuturnitate invaleſcunt, ut tandem incurabilia evadant penitus. Quapropter cavendum eſt omnibus modis eo in caſu, cum ſeſe talia immiſcere cernimus, ne cunctando peccetur, & parvipendendo ſcintillulas ignis primas, poſtea incendium extinguere, aucta nimium flamma, non amplius liceat.

§. 47.

Poſſem plura hic adjicere, de pervigilio ſumme pernicioſo, de anorexia & alimentorum faſtidio atque ſimilibus: verum quia mecum conſtitui, non omnia pertractare, quæ ad præſens thema ſpectant, ſed in quibusdam ſaltim caſibus oſtendere, quid factu opus ſit, deſino jam: liberum lectori æquo relinquens, ut adjiciat pro lubitu, quæ digna judicabit, ut deleat etiam, quæ forſan minus placebunt.

Soli Deo Gloria.